

Musa Peygamber Hangi Dönemde Yaşadı?

Firavun Kelimesi

Kuran'da, Yusuf peygamber zamanındaki Mısır hükümdarı melik (kral)¹; Musa peygamber zamanındaki Mısır hükümdarı ise firavun² olarak adlandırılmaktadır. "Firavun" kelimesinin, 18. hanedanlıktan itibaren kralların bir unvanı haline geldiği bilinmektedir³. Bu nedenle, Musa peygamberin izlerini, Yeni Krallık Dönemi'nde (M.Ö.1550 ve sonrası)⁴ arayacağız.

Onsekizinci Hanedanlık

Merkezi teolojik probleminin Tanrı'nın birliği olduğu söylenen⁵ Yeni Krallık Dönemi (MÖ 1570-1070), 18. hanedanlık ile başlar. Bu hanedanlığa mensup Mısır firavunlarını; Ahmose I, Amenhotep I, Thutmose I, Thutmose II, **Hatshepsut**, Thutmose III, Amenhotep II... şeklinde sırasıyla sayarken⁶, "**Hatshepsut** (Hatşepsut)" isminin dikkat çekmemesi düşünülemez. Çünkü bu bir "**kadın firavun**"dur. Mısır hükümdarları arasında Sobekneferu'dan⁷ sonraki ikinci kadın... Acaba Eski Mısır'ın başına, niçin bir erkek değil de bir kadın, "firavun" olarak geçmek durumunda kalmıştır? Hatşepsut, Thutmose I'ın kızı; Thutmose II'nin eşi idi. Thutmose I, aynı zamanda Thutmose II'nin de babası idi. Aynı babanın (Thutmose I), fakat farklı annelerin çocukları olan Hatshepsut ve Thutmose II'nin evliliklerinden Nefrute isimli bir kız çocuğu dünyaya geldi; ancak **hiç erkek çocukları olmadı**^{8,9}. Bu nedenle; Thutmose II öldüğünde ve onun başka bir kadından doğan erkek çocuğu Thutmose III henüz iktidarı ele alabilecek güçte değilken; Hatşepsut Mısır'ın başına geçmeyi başardı.

Hiç erkek çocuk sahibi olmayan Hatşepsut; Nil nehri kenarında bulunduğu bir erkek çocuğu evlat edinmek isteyecek en kuvvetli aday olarak gözükmektedir: "Firavunun karısı şöyle dedi:

¹ Kuran, 12/43; 12/50; 12/54; 12/72; 12/76.

² Kuran, 2/49; 2/50; 3/11; 7/103; 7/104 vb.

³ <https://www.britannica.com/topic/pharaoh>

⁴ <https://www.cemml.colostate.edu/cultural/09476/egypt02-05enl.html>

⁵ Assmann J. Egyptian Solar Religion in the New Kingdom: Re, Amun and the Crisis of Polytheism. 1995. Kegan Paul International.

⁶ <https://www.cambridge.edu.au/education/titles/downloadSamplePage/9781108413473/3057/Chapter%2011Small.pdf>

⁷ <http://mathstat.slu.edu/~bart/egyptianhtml/kings%20and%20Queens/Sobekneferu.html>

⁸ Smith BG. The Oxford Encyclopedia of Women in World History. 1. cilt. 2008. Oxford University Press.

⁹ Van De Mieroop M. A History of Ancient Egypt. 2011. Wiley-Blackwell.

Benim de gözüm aydın olsun, senin de... Onu öldürmeyin! Belki bize faydası dokunur veya onu evlat ediniz..."¹⁰

Hatşepsut: İyi Bir Hükümdar!

Kuran'da Musa'yı evlat edinen kadının iyi bir insan olduğundan bahsedilmektedir¹¹. Hatşepsut, hükümdarlığı döneminde barışçıl bir dış politika izlemiştir; savaştan ziyade ticarete ağırlık vermiştir^{12,13}. Amon (amun), Eski Mısır'da tanrıların kralı (en yüce tanrı) olarak bilinir¹⁴. Hatşepsut, onu dini inancının merkezine yerleştirerek, onun için çeşitli anıtlar inşa ettirmiştir¹⁵.

Hatşepsut'un İzleri Niçin Silinmek İstendi?

Hatşepsut'un ölümünden sonra, Thutmose III iktidarı tek başına ele almıştır. Hatşepsut'un izlerinin Mısır'dan silinme çabaları, Thutmose III'ün 33 yıllık tek başına iktidarının son dönemine rastlar¹⁶. Acaba ne olmuştu da, Thutmose III, Hatşepsut'un izlerini Mısır'dan silmek için, hem de onun ölümünden on yıllar sonra, böylesi bir çabanın içerisine girmişti? Hatşepsut'un Musa'yı evlat edinen, onu kollayıp-büyüten kadın olduğunu varsaymak; bu soruyu cevaplama şansımızı artırabilir mi?

Sebebini kesin olarak bilmiyoruz¹⁷; ancak Thutmose III iktidarının son yıllarında, Hatşepsut'un heykellerini yıktırması, eserlerini tahrif ettirmiş ve ismini resmi kral listesinden çıkarmıştır. Bu durum, kimilerince, üvey oğlun basit bir intikamı olarak görülürken¹⁸; bazı yazarlar, Thutmose III'ün, oğlunun gelecekteki iktidarını perçinlemek için böylesi bir girişimde bulunduğunu öne sürmektedir^{19,20}.

¹⁰ Kuran, 28/9.

¹¹ Kuran, 66/11.

¹² <https://www.britannica.com/biography/Hatshepsut>

¹³ http://www.bbc.co.uk/history/ancient/egyptians/hatshepsut_01.shtml

¹⁴ <https://www.britannica.com/topic/Amon>

¹⁵ Warburton D. Architecture, Power, and Religion: Hatshepsut, Amun & Karnak in Context. 2012. LIT Verlag Münster.

¹⁶ <https://www.britannica.com/biography/Hatshepsut>

¹⁷ <https://www.britannica.com/biography/Thutmose-III>

¹⁸ http://www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2007/06/070627_hatshepsut.shtml

¹⁹ Smith BG. The Oxford Encyclopedia of Women in World History. 1. cilt. 2008. Oxford University Press.

²⁰ https://www.brooklynmuseum.org/eascfa/dinner_party/place_settings/hatshepsut

Resim 1. Hatşepsut'un yüzünün ve isminin silindiği kabartmalar²¹.

Thutmose III: Mısır'ın Napolyonu!

Thutmose III, Eski Mısır'ın en büyük hükümdarı olarak kabul edilir. Mısır İmparatorluğu'nu gücünün zirvesine taşıdı. Elde edilen zenginlik, dönemin **mimarları** tarafından inşaat projeleriyle somutlaştırıldı. Bu dönemde özellikle çok sayıda **obelisk (dikili taş)** dikildi. Bunlar, günümüzde dünyanın dört bir yanına taşınmış vaziyettedir ve büyük şehirlerin önemli turistik bölgelerini süslemektedir: İstanbul (Sultanahmet), New York (Central Park), Roma ve Londra²². "Firavun şöyle dedi: Ey Haman! Benim için yüksek bir kule yap!.." ²³ Kuran'da firavun, "kazıklar sahibi" olarak adlandırılmaktadır²⁴.

²¹ <http://users.stlcc.edu/mfuller/karnak.html>

²² <https://www.britannica.com/biography/Thutmose-III>

²³ Kuran, 40/36.

²⁴ Kuran, 38/12; 89/10.

Resim 2. İstanbul'da Sultanahmet Meydanı'nda bulunan Theodosius obeliski.

Resim 3. Roma'da bulunan Lateran obeliski.

Resim 4. New York'ta Central Park'ta bulunan " Cleopatra's Needle" obeliski.

Resim 5. Londra'daki "Cleopatra's Needle" obeliski.

Resim 6. Karnak'ta, Thutmose III, diktirdiği yüksek kulelerle birlikte resmedilmiş²⁵.

Thutmose III Nasıl Öldü?

Yapılan bilimsel araştırmalara göre; Thutmose III'den önce gelen iki hükümdardan Thutmose II muhtemelen kalp hastalığından ölmüştü²⁶, Hatşepsut ise ilerlemiş kemik kanseri ile mücadele ediyordu ve ölümü yayılan bir enfeksiyon nedeniyle meydana geldi²⁷. Bununla birlikte, Thutmose III'ün mumyasında yapılan incelemelerde, onun ölüm sebebini ortaya koyabilecek herhangi bir hastalık belirtisine rastlanmamıştır^{28,29,30}. Dikkat çekici bir başka durum ise; Thutmose III öldüğünde ve gömüldüğünde, mezarının (KV34) henüz hazır olmadığını gösteren delillerdir³¹. Uzun yıllar boyunca yönetimde kaldığı halde, mezarının hazır olmaması; Thutmose III'ün beklenmedik/ani bir ölümle karşı karşıya kalmış olabileceğine işaret etmektedir.

²⁵ http://mathstat.slu.edu/~bart/egyptianhtml/kings%20and%20Queens/Tuthmosis_III.html

²⁶ Hawass ZA, Saleem S. Scanning the Pharaohs: CT Imaging of the New Kingdom Royal Mummies. 2016. Oxford University Press.

²⁷ <https://www.nationalgeographic.com/magazine/2009/04/hatshepsut/>

²⁸ Hawass ZA, Saleem S. Scanning the Pharaohs: CT Imaging of the New Kingdom Royal Mummies. 2016. Oxford University Press.

²⁹ Willockx S. Two Tombs attributed to Tuthmosis I: KV20 and KV38. 2011.

³⁰ Saleem SN, Hawass Z. Ankylosing spondylitis or diffuse idiopathic skeletal hyperostosis in royal Egyptian mummies of 18th -20th Dynasties? CT and archaeology studies. Arthritis Rheumatol. 2014;66(12):3311-6.

³¹ Willockx S. The last of the experimental royal tombs in the Valley of the Kings: KV42 and KV34. 2011.

Diğer İddialar ve Eleştiriler

a) Maurice Bucaille'nin İddiaları

Maurice Bucaille, Mısır'dan Çıkış döneminin firavununun Merneptah (Merenptah) olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, Merneptah boğularak asfiksiden dolayı ölmüştür ve vücudunda saptanan tuz kristalleri, onun denizde boğularak öldüğüne işaret etmektedir. Ayrıca, Bucaille, Merneptah'ın vücudunda ölümcül darbelere ait izler bulunduğunu söylemiştir^{32,33}.

Mumyalarda tuz bulunması, denizde boğulmanın kanıtı olamaz. Çünkü, cesetten nemin uzaklaştırılabilmesi amacıyla mumyalama işlemleri sırasında tuz rutin olarak kullanılmıştır. Ayrıca Merneptah'ın vücudundaki söz konusu hasarların, ölüm sonrası (postmortem) meydana geldiği düşünülmektedir³⁴.

b) Mısır'dan Çıkış Hakkında Kayıt Olmaması

Musa peygamberin İsrailoğulları ile birlikte Mısır'dan çıkışı ve Firavun ile ordusunun başına gelen olaylar hakkında Eski Mısır dönemine ait tarihi kayıtlarda bir bilgi bulunmaması; eleştiri konusu yapılmakta ve Musa'nın gerçek bir tarihi kişilik olmadığı delili olarak sunulmaktadır.

Eski Mısır'da firavunlara tanrısal özelliklerin atfedildiği iyi bilinen bir gerçektir³⁵. Mısır'dan kaçan köleleri kovalarken suda boğulan bir firavunun hikayesinin sonraki kuşaklarca da bilinmesi için neden yazıya dökülmediği sorusunu bu bağlamda değerlendirmek gerekir. Ayrıca, Eski Mısır'a ait tarihi kayıtlarda, Musa dönemine ilişkin Kuran'da vd. kutsal metinlerde bahsedilen birtakım olayların izlerine rastlamak yine de mümkündür. Mesela, Hollanda Eski Eserler Ulusal Müzesi'nde (Dutch National Museum of Antiquities) sergilenmekte olan İpuwer Papirüsü³⁶ -ki bu papirüs M.Ö. 13.yy.'da kaleme alınmış olmakla

³² Bucaille M. The Bible, the Quran and science: the holy scriptures examined in the light of modern knowledge. American Trust Publications, 1978.

³³ Bucaille M. Mummies of the Pharaohs: Modern Medical Investigations. St. Martin's Press, 1990.

³⁴ Hawass ZA, Saleem S. Scanning the Pharaohs: CT Imaging of the New Kingdom Royal Mummies. 2016. Oxford University Press.

³⁵ Kidner FL, Bucur M, Mathisen R, McKee S, Weeks TR. Making Europe: The Story of the West. Cengage Learning, 2013.

³⁶ Gardiner AH. The admonitions of an Egyptian sage from a hieratic papyrus in LeidenPap (Pap. Leiden 344 recto). Рипол Класик, 1969. (Bkz.: <http://dlib.nyu.edu/awdl/sites/dlib.nyu.edu/awdl/files/admonitionsofegy00gard/admonitionsofegy00gard.pdf>)

birlikte, daha eski bir ağıtın kopyası olarak kabul edilir- nehrin kan³⁷ olduğundan bahseder. Kuran'da da, Mısırlıların üzerine "kan" gönderildiği ifade edilmektedir³⁸.

Resim 7. İpuwer Papirüsü.

³⁷ Bu bir "kızıl gelgit" fenomeni olabilir. (Bkz.: Elizabeth K, Gopakumar H, Koshy G. Red Tide Phenomenon Leading to Panic Attack and Mass Casualty among Children in Coastal Kerala. Indian J Community Med. 2010;35(2):342-3.)

³⁸ Kuran, 7/133.